

ИЗБОР ОПТИКЕ И ПРОТЕКТОРА ЗА СВЕТИЉКЕ ЗА ЈАВНО ОСВЕТЉЕЊЕ ПАРКОВСКИХ ПОВРШИНА

Богдан Младеновић,

ЈКП Јавно осветљење, Београд, ORCID: 0009-0001-1092-8510,

DOI: <https://doi.org/10.46793/Osvetljenje25.21M>

Кратак садржај

Јавно осветљење парковских површина представља кључни елемент урбаног планирања, који не само да обезбеђује сигурност и функционалност простора током ноћних сати, већ и доприноси естетском доживљају и еколошкој одрживости. Избор оптике и протектора за светиљке у овом контексту захтева пажљиву анализу фотометријских карактеристика, енергетске ефикасности, утицаја на визуелни комфор посматрача и еколошких импликација. Оптика светиљки одређује дистрибуцију светлосног флукса, док протектори обезбеђују заштиту од спољних утицаја (влага, прашина, механичка оштећења) и утичу на дифузију светлости. Овај рад анализира критеријуме за избор оптике и протектора, упоређује решења водећих светских произвођача, и разматра примере примењених решења у ЕУ, на Далеком истоку и у САД, уз осврт на утицај на око посматрача и животну средину.

1. Технички аспекти избора оптике и протектора

Оптика светиљки за јавно осветљење парковских површина мора да обезбеди равномерну дистрибуцију светлости, минимизира бљештавост (glare) и оптимизује енергетску ефикасност. Основни параметри укључују:

- Светлосни флукс (lm): Мери укупну количину светлости коју емитује извор, обично у распону од 2000 до 8000 лм за парковске светиљке.
- ****Осветљеност (lx)****: Норме (нпр. СНиП 23-05-95 или EN 12464-2) препоручују нивое осветљености од 5 до 20 lx за парковске стазе, у зависности од намене.
- ****UGR (Unified Glare Rating)****: Индекс бљештавости, који треба да буде <19 за визуелни комфор у парковима.
- ****Температура боје (K)****: Топле боје (2700-3300 K) преферирају се за парковске амбијенте због пријатног визуелног утиска.
- ****Индекс приказивања боја (CRI)****: Вредност CRI >80 обезбеђује природно приказивање боја, важно за естетику и сигурност.

Протектори, обично израђени од поликарбоната, каљеног стакла или акрила, морају да испуне захтеве стандарда као што је IP65 (заштита од прашине и водених млазева) и IK08 (отпорност на механичка оштећења). Дифузни протектори смањују директан поглед на извор светлости, док прозирни протектори омогућавају већу ефикасност, али могу повећати бљештавост.

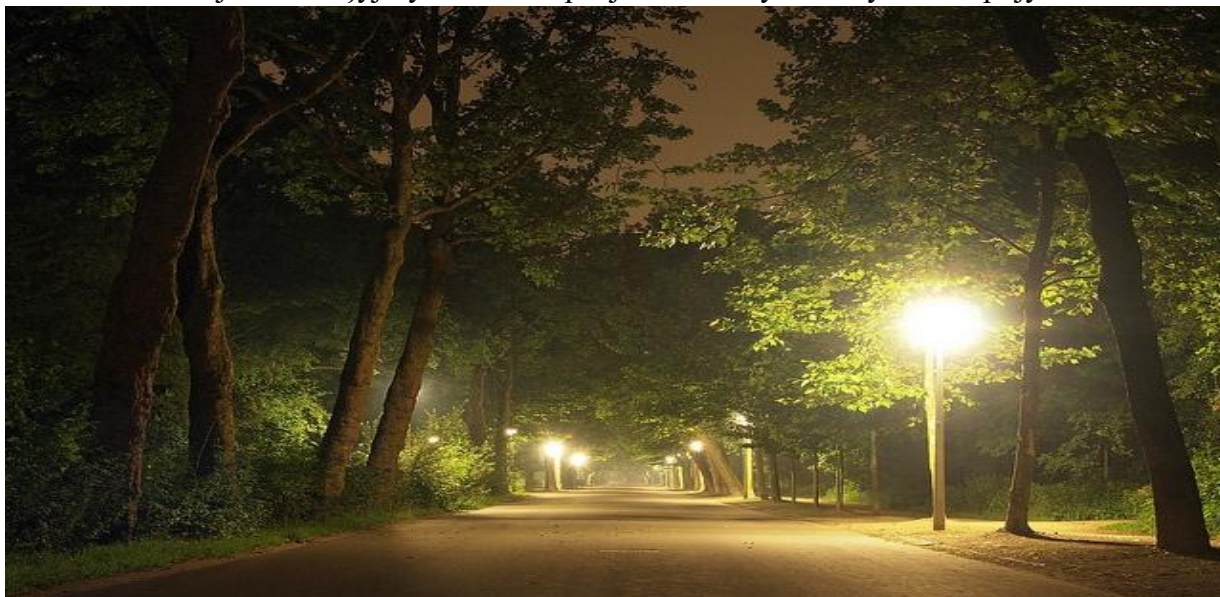
2. Упоредни примери произвођача

1. **Philips Lighting (Signify)**: Линија светиљки **CitySoul LED** нуди модуларну оптику са асиметричном дистрибуцијом светлости (нпр. тип III или IV по IESNA стандарду) и протекторе од каљеног стакла (IP66, IK10). Ефикасност достиже 140 lm/W, са CRI >80 и температуром боје од 3000 K.
2. **Cree Lighting**: Модел **OSQ Series** користи патентирану **NanoOptic** технологију за прецизну контролу светлосног снопа, смањујући светлосно загађење. Протектори су од поликарбоната са UV стабилизацијом, IP66, и ефикасношћу до 130 lm/W.
3. **Schröder**: Линија **Ampere** нуди флексибилне оптичке системе (**LensoFlex**) за равномерну дистрибуцију, са протекторима од поликарбоната или стакла. Поддржава CRI >70 и температуре боје од 2200 до 4000 K, са ефикасношћу до 150 lm/W.
4. **Thorn Lighting**: Модел **Urba LED** користи рефлекторе са асиметричном оптиком и дифузне протекторе за смањење UGR (<18). IP66 заштита и CRI >80 чине их погодним за паркове.
5. **Osram (ams-OSRAM)**: Линија **Streetlight 11** нуди оптичке системе са микролентицама за прецизну дистрибуцију светлости и поликарбонатне протекторе са IK09 заштитом. Ефикасност достиже 145 lm/W.

3. Примери решења у свету

1. **ЕУ – Амстердам, Холандија**: У парку Вонделпарк примењене су светиљке **Philips CitySoul LED** са топлом температуром боје (2700 K) и асиметричном оптиком за равномерно осветљење стаза. Протектори од каљеног стакла смањују одсјај, док

LED технологија обезбеђује уштеде енергије од 40% у односу на натријумове лампе.

2. ****ЕУ – Барселона, Шпанија****: Парк Гуел користи **Schröder Ampere** светиљке са **LensoFlex** оптиком и дифузним поликарбонатним протекторима. Ово решење смањује UGR на <16, обезбеђујући визуелни комфор и смањујући светлосно загађење за 30%.

3. ****Далеки исток – Сингапур****: У Гарденс бај д Беј примењене су **Стее OSQ** светиљке са **НапоОрџис** технологијом и UV-стабилованим протекторима. Оне обезбеђују ефикасност од 130 lmW и CRI >80, са минималним утицајем на ноћну фауну.

4. ****Далеки исток – Токио, Јапан****: У парку Шинцуку Гјоен користе се ***Osram Streetlight 11*** светиљке са микролентичном оптиком и поликарбонатним протекторима. Температура боје од 3000 К и UGR <18 пружају пријатан амбијент уз уштеде енергије од 50%.

5. ****САД – Њујорк, Централ Парк****: Примењене су ***Thorn Urba LED*** светиљке са асиметричном оптиком и дифузним протекторима. Оне обезбеђују осветљеност од 10-15 лк, CRI >80, и смањују потрошњу енергије за 35% у односу на претходне HPS лампе.

4. Утицај на око посматрача

Визуелни комфор у парковским површинама зависи од контроле бљештавости и температуре боје. Висок UGR (>19) може изазвати нелагодност и визуелни замор, посебно код старијих особа. Топле температуре боје (2700-3300 К) смањују напрезање очију и стварају пријатан амбијент, док хладне температуре (>4000 К) могу изазвати осећај неугодности. Асиметрична оптика и дифузни протектори смањују директан поглед на извор светлости, чиме се UGR одржава испод 18. На пример, *Schröder Ampere* и *Thorn Urba LED* користе дифузне протекторе за равномерно расипање светлости, што је потврђено студијама о визуелном комфору (нпр. СРПС EN 12464-2).

5. Утицај на животну средину

Светиљке за парковско осветљење имају значајан утицај на екосистем:

- ****Светлосно загађење****: Неконтролисана дистрибуција светлости (нпр. узлазни светлосни флуks, ULOR >5%) може пореметити ноћне животиње и биљке. Модерна оптика (*LensoFlex*, *NanoOptic*) минимизира ULOR на <2%, смањујући утицај на биодиверзитет.
- ****Енергетска ефикасност****: LED светиљке (130-150 лм/В) смањују потрошњу енергије за 30-50% у односу на HPS или живине лампе, чиме се смањује угљенични отисак. На пример, у Вонделпарку је уштеда енергије резултирала смањењем емисије CO₂ за 20 тона годишње.
- ****Материјали протектора****: Поликарбонат је рециклабилан, али каљено стакло има дужи век трајања и мањи еколошки утицај при производњи. UV-стабилизовани поликарбонат (*Cree OSQ*) спречава деградацију и продужава животни век светиљки.
- ****Токсичност****: ЛЕД светиљке не садрже живу, за разлику од старијих HPS или CFL лампи, чиме се смањује ризик од контаминације земљишта у парковима.

6. Техничке формуле и прорачуни

За избор оптике и протектора користе се следеће формуле:

- ****Осветљеност (E)****: ($E = \Phi/A$), где је (Φ) светлосни флуks (lm), а (A) површина (m²). За стазу од 100 m² са светиљком од 4000 lm, ($E = 4000/100 = 40$ lx), што премашује норму за паркове (5-20 lx), па се користи оптика за шире расипање.
- ****UGR****: ($UGR = 8 \log \left(\frac{\sum L_b^2 \omega}{L_{bg} P^2} \right)$), где је (L_b) луминанција извора, (ω) угаона величина, (L_{bg}) позадинска луминанција, и (P) фактор позиције. Дифузни протектори смањују (L_b), чиме се UGR доводи у пожељан опсег.
- ****Енергетска ефикасност****: ($\eta = \Phi/P$), где је (P) снага (W). За *Philips CitySoul* са ($\Phi = 7000$ lm) и ($P = 50$ W), ($\eta = 7000/50 = 140$ lm/

Закључак

Избор оптике и протектора за светиљке за јавно осветљење парковских површина захтева баланс између фотометријских перформанси, визуелног комфора и еколошке одрживости. Реномирани произвођачи као што су Philips, Cree, Schröder, Thorn и Osram нуде напредне оптичке системе (*LensoFlex*, *NanoOptic*) и протекторе (IP66, IK08/10) који обезбеђују равномерну дистрибуцију светлости, ниску бљештавост (UGR <18) и високу енергетску ефикасност (130-150 lm/W). Примери из Амстердама, Барселоне, Сингапура, Токија и Њујорка показују успешну примену ових технологија, са уштедама енергије од 30-50% и смањењем светлосног загађења. Топле температуре боје (2700-3300 К) и дифузни протектори побољшавају визуелни комфор, док LED технологија и рециклабилни материјали минимизирају утицај на животну средину. Будући развој треба да се фокусира на интеграцију паметних система управљања и даље смањење ULOR-а, чиме би се постигла оптимална равнотежа између функционалности, естетике и еколошке одговорности.

Литература

1. СНИП 23-05-95: Норме за осветљење
2. СРПС EN 12464-2: Осветљење спољних радних места
3. Техничка документација: Philips, Cree, Schröder, Thorn, Osram
4. Web извори: (<https://ihouses.decorexpro.com/sr/elektrosnabzhenie/vidy-fonarej-dlya-naruzhnogo-ulichnogo-osveshheniya/>)[[https://sokdoo.com/about us/ kompezaci %25D1 %2598a-reaktivne-energi%25D1%2598e/sveti%25D1%2599ke-za-%25D1%2598avnu-rasvetu](https://sokdoo.com/about-us/kompezaci-%25D1-%2598a-reaktivne-energi-%25D1-%2598e/sveti-%25D1-%2599ke-za-%25D1-%2598avnu-rasvetu))](<https://srla.phoebuslight.com/news/public-lighting-maintenance-and-enhancement-82128459.html>)